

Bursa Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Toplantı Raporu Gıda Sektörü

30.05.2013

Merinos Atatürk Kültür ve Kongre Merkezi

Bu raporun içeriği Özel İhtisas Komisyonu toplantılarında belirtilen görüş ve düşünceler ile oluşturulmuş olup Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'nın görüşlerini yansıtmamaktadır.

Bursa Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Toplantı Raporu

Bursa Eskişehir Bilecik illerini kapsayan TR41 Bölgesi için 2014-2023 Dönemini kapsayan Bölge Planı Çalışmaları kapsamında ajansımız tarafından iller özelinde ve sektörel bazda ihtisas komisyonları oluşturulması planlanmıştır. Kalkınma Bakanlığı tarafından Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'na verilen yetki ile başlatılan bölge planı çalışmaları ile birlikte, bütün bölge illerimizde Sanayi; Turizm; Tarım, Tarıma Dayalı Sanayi ve Ormancılık; Çevre, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Sosyal Yapı, Mekânsal Gelişme ve Erişebilirlik alanlarında 6 ihtisas komisyonu oluşturulmuştur. İlgili alanlarda illerin ve sektörler ülkemizin 2023 vizyonu kapsamında ele alınırken, ortaya konulan sorunların, oluşturulan strateji ve hedeflerin tüm bölgenin ortak ürünü olması amacıyla bölge paydaşlarının bu toplantılara en üst düzeyde katılım sağlaması hedeflenmiştir.

Metodoloji

Katılımcı bir Bölge Planı oluşturulması sürecinde son derece önemli bir görev üstleneceği düşünülen özel ihtisas komisyonları toplantıları Bursa ilinde diğer illerden farklı olarak 2 oturum üzerinden gerçekleştirilmiştir. İlk oturumda, Ajans personeli tarafından bölge planı süreci ile ilgili katılımcılara bilgiler verilmiş; toplantıların amaç ve yöntemi hakkında açıklamalar yapılmıştır. Bursa ili özelinde genel sanayi sektörüne ait bilgiler yanında daha spesifik öncü sektörlerin genel durumları, ildeki ar-ge ve inovasyon altyapısı, üniversite-sanayi işbirliği, üniversitelerin rekabetçilik düzeyleri, fikri mülkiyet haklarında ilin diğer illerle olan rekabeti, sektörel anlamda ihracat eğilimleri ve istihdam yapıları, ilin mesleki ve teknik eğitim düzeyleri ile ilgili özet bilgiler katılımcılara sunulmuştur.

Özel sektör, çatı kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının beraber olarak katıldığı ilk oturumun ardından toplantının ikinci aşamasında da sektörel özelinde davet edilmiş katılımcılar, farklı çalışma grupları oluşturularak sektör özelinde daha detaylı fikir belirtme fırsatını yakalamışlardır. İkinci oturumda sektörel strateji ve eğilimlerin ortaya konulması amaçlanırken, görüş ve önerilerin belli bir çerçevede tartışılmasına özen gösterilmiştir. Bu çerçevede, ajans tarafından bölge planına altlık olması bakımından daha önceden hazırlanan soruların, sektörel odak toplantılara yön vermesi amaçlanmıştır. Sektörlerin değerlendirilmesi, mevcut sorunların ortaya konularak çözüm önerilerinin ortaya konulması, sektörlerin daha rekabetçi bir yapıya kavuşabilmesi için ön plana çıkan temel hususlar ile devlet teşvik ve destek mekanizmalarının nasıl yönlendirilebileceği ele alınan başlıca konulardır. Ayrıca, sektörel bazda ortaya konulan 2023 Türkiye İhracat Stratejisi'ndeki ihracat hedeflerinin Bursa özelinde ne derece ulaşılabileceği de katılımcıların üzerinde durulması istenen başlıca konular arasından yer almıştır. Toplantıyı yönlendirme açısından katılımcılara yöneltilen sorular:

1. *Gıda Sektörünün mevcut durumda hangi kapsamda değerlendirilmesi uygun olur? (Rekabet gücü yüksek, kendi dinamikleri ile gelişen, dönüşüm ihtiyacı olan, ...)*
2. *Sektördeki işletme yapısı nasıldır? Sektörün kronikleşmiş belli başlı sorunları var mıdır? Bunlara nasıl müdahale edilmelidir? Gıda Sektörüne yönelik uygulanması gereken stratejilerde hangi hususların ön planda tutulması gereklidir?*
3. *Sektörde işletmeler/kurumlar arası işbirliği derecesi hangi düzeydedir? İşbirliğinin artırılması için hangi alanlara öncelik verilmelidir?*
4. *Sektörün il/bölge bazında 2023 vizyonunu nasıl özetleyebiliriz? Bölge/il bazında hedeflerimiz nelerdir?*

5. *Sektör özelinde teşvik ve destek mekanizmaları ne derece yeterlidir? Sektörün devlet destekleri ve diğer teşvikler konularında beklentileri nelerdir?*

olarak belirlenmiştir.

Gıda sektörü, Bursa ilinin tarım potansiyeline paralel olarak gelişmiş sektördür. Gıda üretim ve işleme tesislerinin tarım ürünlerinin üretildiği alanlara yakın olması sebebiyle Bursa'da gıda sektörü gelişmiştir. Özellikle sebze üretiminin yoğun olduğu bir il olması sebebiyle sebze konserveçiliği, salçalık domatesin ilin en önemli sebzesi olması sebebiyle salça sanayisi gelişmiştir. Yine süt üretiminde de öne çıkan bir il olmasıyla birlikte süt ve süt ürünleri için önemli sektör paydaşlarına ev sahipliği yapmaktadır. Bunun yanında, ilin diğer gıda sektöründe markalaşmış gıda sektörü alanlarına bakıldığında içecek sektörü de hem Bursa için hem de Türkiye için önem arzeden sektör alanı olmuştur. Gıda sektöründe oluşan yoğunluk yağ sektörü gibi diğer gıda sektörü alanlarının gelişmesini de sağlamıştır.

Zayıf Yönler

- Uzun vadeli tarım politikalarının olmayışı ve varolan politikaların tarım ve gıda sektörüyle paylaşılmaması,
- Tarımda üretilecek ürün planlamasının olmayışı ve bundan dolayı üretilen ürün türü ve miktarında dengesizlik olması ve yıllar itibarıyla istikrarsızlığın oluşması,
- Özellikle tarımsal üretimde çiftçinin bilinçsiz gübre ve zirai mücadele ilacı kullanmasından dolayı gıda sektörüne ulaştırılan ürün kalitesinin uluslararası düzeyde aranan gıda güvenliği koşullarını sağlayamaması, bu nedenle çiftçinin ürününün gıda sektöründe ve ihracatta değerlendirilememesi,
- Modern tarım ekipmanlarının azlığı,
- Sektörün dönüşümünün sağlanabileceği alanlarda varolan desteklerle ilgili bilgilendirmenin azlığı, ihtiyaç duyulan desteklerle ilgili fikir alışverişinin yapılmaması,
- Bursa ilinde tarım alanında işgücünün azlığı, gerekli tarım işçisi sayısının ilden karşılanamaması,
- Tarımda üretici kooperatiflerinin ve birliklerinin yeterince aktif rol almaması ve verimli çalışmaması,
- Gerek meslek liseleri gerekse yüksek öğrenim düzeyinde tarımda çalışacak kişilerin eğitiminin uygulamaya dönük olmaması,
- Sektör içi firmalar arası ve sektör devlet arası iletişim eksikliği,
- Üniversitelerle sektörün birlikte yürüteceği çalışmalarda ödeme konusunda üniversitelerin bürokratik kuralları,
- Üniversite ve sektör ortaklığında tarımsal üretim amaçlı olan çalışmaların olumsuz sonuçlanması,
- Tarım arazilerinin parçalanmış olması ve bundan dolayı arazinin tarım amaçlı kullanılmasındaki zorluk,
- Tarımsal üretimde ortak çalışma kültürünün olmayışı (örn, ortak makine kullanımı),
- Avrupa Birliği destekleri ve benzeri hibe desteklerle ilgili bilginin az olması ve bu desteklerden yararlanılmaması,

- Meşrubat sektörünün hiçbir teşvikten yararlanırdurumda olmaması ve ihracatın arttırılamaması, dünya markası olma yolunda giden markaların diğerk markalarla mücadelesinin zorluğu,
- Süt sübvansiyonların kalite bazlı değil kg başı eşit olarak yapılması, bu sebeple kalite ayırımının yapılamaması,

Güçlü Yönler

- Tarımsal üretim ve gıda ile ilgili Ankara’da Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanının veya Bakanlık müsteşarının başkanlığında yılda en az bir kere toplanan ilgili kamu kurum kuurluşlarının yanında meslek odalarının ve üniversitelerin de katıldığı ‘Ulusal Gıda Meclisi’nin toplanması ve gıda sektörüne yönelik kararların alınabilmesi,
- Sektörle üniversitenin daha önce birlikte çalışmış olması,
- Ulusal olarak zeytin üreticisini koruyan ‘Ulusal Zeytin Konseyi’nin olması,

Tehditler

- Ürünün desteklenmemesinden dolayı yurtdışı piyasalardaki düşük gıda ürünleri fiyatıyla yarışılabilmesi ve bu sebeple yavaş yavaş gıda sektörü ihracatından çekilmeye başlanması,
- Zeytin ağacı dikiminin teşvikiyle birlikte, zeytin üretiminde Bursa’nın diğerk illerden rakiplerinin oluşması,
- Zeytin konusunda alınan coğrafi işaretin ildeki tüm üreticiyi kapsayıcı ve koruyucu olmayışı,
- Sözleşmeli tarımda (sebze üretiminde) sektör ve üretici arasında yaşanan olumsuz tecrübelerden (üretici tarafından anlaşma koşullarının yerine getirilememesi) dolayı sözleşmeli tarımın yaygınlaşabilmesi,
- Devlet kurumlarının sektörle ildeki büyük projelerle (örn, ulaşım projesi) ilgili bilgileri paylaşabilmesi, bu sebeple tarım arazilerinin rant konusu olması,
- Çiftçilerin tarım yapmadan da devlet yardımlarıyla yaşayabilirdurumda olması ve bu nedenle tarımla uğraşanların azalması,
- Gençlerin tarımda çalışmak istememesinden dolayı tarımda çalışanların sayısının azalması,
- Süt tüketiminin ancak ulusal ihtiyaçlara cevap verebilecek durumda olmasından dolayı 2023 süt ve süt ürünleri ihracatı hedeflerinin karşılanabilmesi,
- Gıda sektörü işletmesi açılmasında takip edilmesi gereken bürokrasinin karmaşıklığı ve zaman açısından yükü (izin alınması gereken mercilerin çeşitliliği: geçici faaliyet belgesi, çevre izin v.b.),
- Sübvansiyonların olmayışından dolayı yurtdışı piyasalarında fiyatta rekabet gücü azalan sektörün ihracatının düşmeye devam etmesi,
-

Fırsatlar

- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının toprak analizleriyle çiftçinin üreteceği ürünlerle ilgili yönlendirme yapması,

- Verimliliğin, katma değerin ve kalitesinin ön plana çıktığı, rekabet gücü yüksek bir gıda sektörü için sektörün dönüşümünün yapılması,
- Gıda sektöründe ihtiyaç duyulan dönüşümün sağlanması için, üretilen ürün grubunun değişmesi, katma değeri yüksek ürünleri geçilmesi gibi konularda desteklerin oluşturulması,
- Gıda sektörünün kendi içinde Think-Thank gibi düşünce grupları oluşturarak üretilen ürünlere dönük sektörün oluşturduğu çatı görevindeki yapılarla sektörün kendi planlamasını yapmasının sağlanması ve bu tür bir yapının devlet tarafından desteklenmesi,
- Tarımsal örgütlenmenin yapısal bir değişime gidip, verimli ve aktif çalışan yapılar haline getirilmesi, böylelikle tarımsal üretici birlik ve kooperatiflerin çiftçiyi yönlendirici kuruluşlar haline gelmesi,
- Gıda gibi alt dalları çok çeşitli olan sektörde alt dallar bazında ayrı ayrı çalışmaların yürütülmesi ve ilgili dalda ulusal ve uluslararası alanda başarılı firmaların kıyaslama örneği olarak alınması, bilgi ve tecrübe paylaşımının sağlanması,
- Uluslararası alanda, firmaların öne çıktığı bir gıda sektörü yerine, gıda sektörü olarak Türkiye'nin öne çıktığı bir yapının oluşturulması,
- Uluslararası alanda öne çıkmak istediğimiz gıda sektörü ürünü için arzın sağlanabilmesi için sübvansiyonların oluşturulması (örn, zeytinde lider olan ülkelerde uygulanan sübvansiyonlar, ABD'de uygulanan badem ve ceviz sübvansiyonları),
- Parçalanmış tarım arazilerinin toplulaştırılarak kullanılmayan tarım arazilerin de üretim için kullanılmaya başlanması,
- Ürün grupları bazında devlet ve sektör temsilcilerinden oluşan, brokerların da katıldığı, üreticinin ve vatandaşın biraraya geldiği, ürün fiyat politikalarının da oluşturulduğu bir platform niteliğinde 'Ürün Konseyleri'nin oluşturulması (Örn, ABD'de bakliyat konseyi gibi),
- Sözleşmeli tarımın işletilebilmesi için kurulacak bir konsey, birlik ve kooperatiflerin birlikte çalışması,
- Gıda sektörü işletmesi kurulumunda gerekli izinlerin aynı çatı altında birleştirilmesi, geçici izinlerle işletmelerin üretime geçişinin hızlandırılarak işletme kurulumu aşamasında kolaylık sağlanması,
- Uzun vadede tavukçulukta gübre bertaraf ile ilgili yatırımların olması ve böylelikle biyoenerji tesislerin oluşturularak çevreyle dost üretimin yapılabilmesi,
- Süt sübvansiyonlarının kalite bazlı yapılarak süt kalitesinin arttırılması,
- Gıda sektöründe de 'Made in Turkey' ibareli ürün uygulamasına gidilmesi,
- Destekleme ve fiyat istikrarını sağlamak üzere kurulmuş olan DFİF (Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu) gibi yine ihracatı destekleyecek Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Tebliği'nin çıkartılarak ihracatın desteklenmesi.

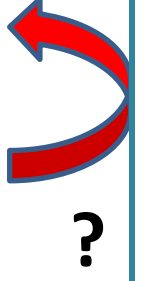
Sektör için ortaya konulan öncelikli stratejiler

1. Ulusal ve yerel bazda uzun vadeli tarımsal ürün üretim planlarının yapılması (hangi ürün ne kadar üretilcek),
2. Ürün grupları bazında devlet ve sektör temsilcilerinden oluşan, brokerların da katıldığı, üreticinin ve vatandaşın biraraya geldiği, ürün fiyat politikalarının da oluşturulduğu bir platform niteliğinde 'Ürün Konseyleri'nin oluşturulması,

3. Gıda sektörünün kendi içinde Think-Thank gibi düşünce grupları oluşturarak üretilen ürünlere dönük sektörün oluşturduğu çatı görevindeki yapılarla sektörün kendi planlamasını yapmasının sağlanması ve bu tür bir yapının devlet tarafından desteklenmesi,
4. Sektörün en önemli girdisini oluşturan tarım ürünlerinin uluslararası gıda güvenliği kriterlerini sağlayacak şekilde üretilip (tarım ilacı ve gübre kullanımı açısından), ihracatının yapılması,
5. Tarım uygulamaları konusunda çiftçinin bilinçlendirilmesi (özellikle zirai mücadele ilaçları ve gübre konusunda),
6. Meslek lisesi ve üniversite düzeyinde tarım alanında uygulamaya dönük donanımlı tarım insanların yetiştirilmesi,
7. Tarımsal örgütlenmenin (birlik ve kooperatifler) daha verimli, aktif ve güçlü yapıya kavuşturulması,
8. Arazi toplulaştırılmasının sağlanarak kullanılmayan tarım arazilerinin kullanılması, tarım için elverişli geniş tarım arazilerinin oluşturulması,
9. Sözleşmeli tarımın geliştirilmesi ve işleyen verimli düzgün bir yapıya kavuşması için kurulacak bir konseyin, birlik ve kooperatiflerin birlikte çalışması,
10. Uluslararası alanda ülkenin öne çıkmak istediği gıda sektörü ürünü için arzın sağlanabilmesi adına sübvansiyonların oluşturulması,
11. Yurtdışı piyasalarda fiyat konusunda rekabet gücünün artırılması için sübvansiyonların oluşturulması,
12. Gıda sektöründe de 'Made in Turkey' ibareli ürün uygulamasına gidilmesi,
13. Süt sektöründe sübvansiyonlarının kalite bazlı yapılarak üretilen süt kalitesinin artırılması,
14. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi gibi desteklerle ihracatın desteklenmesi,
15. Tarımda mekanizasyonun geliştirilmesi ve modernizasyonu,
16. Gıda sektörü işletmesi kurulmasındaki izin prosedürlerinin bir çatı altında toplanarak sürecin üretimi geçişi hızlandıracak şekilde geliştirilmesi,
17. Avrupa Birliği gibi hibe destekler konusunda bilgilendirilmelerin yapılması ve bu fonların kullanılması için gerekli çalışmaların yapılması.

Gıda sektörü toplantısında ele alınan başlıca konulardan biri de ülkemizin sektörel bazda belirlemiş olduğu 2023 yılı ihracat hedeflerinin il bazında ne kadarının yakalanabileceğidir. 2012 yılında ilgili alt sektörler ayrımında Bursa ilin ülke içindeki sektör payları alınarak, 2023 yılı ülke hedefleri ile kıyaslanmıştır. Dolayısı ile 2012 yılındaki sektör payları aynı şekilde devam ettiği varsayımında ilin ihracat hedeflerinin en az ne olması gerektiği ile ilgili olarak genel hesaplamalar yapılarak toplantıda katılımcılar ile paylaşılmıştır.

	(bin Dolar)	2012	TR İçindeki Pay	2023 Hedefi
BURSA	Fındık ve Mamulleri	392	0,02%	434
	Hububat, Bakliyat, Yaęlı Tohumlar ve Mamulleri	17.691	0,30%	41.165
	Kuru Meyve ve Mamulleri	3.592	0,26%	7.880
	Meyve Sebze Mamulleri	108.052	8,56%	342.446
	Su Ürünleri ve Hayvancılık Mamulleri	56.841	3,42%	80.261
	Yaş Meyve ve Sebze	39.304	1,80%	176.299
	Zeytin ve Zeytinyaęı	24.805	12,31%	467.666
TÜRKİYE	Fındık ve Mamulleri	1.805.461		2.000.000
	Hububat, Bakliyat, Yaęlı Tohumlar ve Mamulleri	5.887.660		13.700.000
	Kuru Meyve ve Mamulleri	1.367.594		3.000.000
	Meyve Sebze Mamulleri	1.262.119		4.000.000
	Su Ürünleri ve Hayvancılık Mamulleri	1.664.277		2.350.000
	Yaş Meyve ve Sebze	2.184.807		9.800.000
	Zeytin ve Zeytinyaęı	201.552		3.800.000

Kaynak: TİM verileri ve TİM 2023 İhracat Stratejisi Raporu

Katılımcıların, dönüşüm ihtiyacı olan sektör olarak değerlendirdiği gıda sektörü 2023 rakamlarına ulaşılması konusunda katılımcılar hedefin daha düşük olmasından dolayı yalnızca su ürünleri konusunda hedefin yakalanabileceğini belirtmişlerdir. Diğer yandan, fiyat rekabetinden dolayı özellikle konserve sektörü açısından ihracattan çekilmeyi düşünen bir il olarak Bursa'nın gıda sektörü 2023 ihracat hedeflerini tutturamayacağı vurgulanmıştır. Bunun yanında, dünyadaki zeytinyağı tüketim talebinin artmasından dolayı 2023 için öngörülen hedefler olmasa da zeytinyağ ihracatında artış yaşanabileceği belirtilmiştir.

Ek1. Katılımcı Listesi

Aşağıda isimleri belirtilen sektör temsilcileri Özel İhtisas Komisyonu Üyesi sıfatıyla toplantıya katılarak görüş, tespit ve önerileriyle komisyon çalışmasına katkıda bulunmuşlardır. Toplantıda Bursa gıda sektöründeki eğilimler, tespit edilen güçlü ve zayıf yönler, fırsat ve tehditler ile öncelik ve stratejiler Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı tarafından kaydedilip derlenmiş olup ifadelerin içeriği katılımcıların bakış açısını yansıtmaktadır.

Katılımcı Adı	Soyadı	Kurum
Serkan	AKŞAHİN	MARMARABİRLİK
Ali	BAKLAN	BAKTAT
Serhan	ÇİLENGİR	Yıldırım Holding
Sühan	ÇOKUSOĞLU	Emek Yağ Sanayi A.Ş.
Emin	DİREKÇİ	KALDER
Temel	HIDIMOĞLU	SÜTAŞ
Onur	KÜÇÜKAKDERE	Yıldırım Holding
Bahadır	ÖZGÜN	MAKSİFED
Aykan	SÖZÜÇETİN	Penguen Gıda
N. Gürhan	TUTLU	Uludağ İçecek Grubu
S. Ahmet	URAL	Has Tavuk A.Ş.
Mustafa	YILMAZ	Emek Yağ Sanayi A.Ş.

Not: Katılımcılar soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.